

Erityisopettajan konsultatiivinen työ ammatillisessa koulutuksessa

Erityisopettajan konsultatiivinen rooli on lisääntynyt ammatillisessa koulutuksessa viime vuosien aikana. Tässä artikkelissa tarkastellaan yhden ammatillisen oppilaitoksen erityisopettajien näkemyksiä erityisopettajan konsultatiivisesta roolista ja siitä, mitä konsultatiivinen rooli vaatii opettajilta. Aineisto on kerätty erityisopettajien kanssa järjestettävässä työpajassa. Osanottajien mukaan erityisopettajan konsultatiivinen rooli näyttyy moninaisissa arjen tilanteissa. Konsultatiivinen rooli vaatii erityisopettajalta hyviä vuorovaikutustaitoja ja toisaalta halua ja uskallusta heittäytyä uusiin tilanteisiin.

Teksti Kaisa Rätty

Erityisopettajan muuttuva rooli ammatillisessa koulutuksessa

Erityisopettajan konsultatiivinen työ on ollut tiiviisti mukana ammatillisen erityisopettajan työtä koskevissa koulutuksissa ja keskusteluissa. Elokuussa 2026 voimaan tulevissa oppimisen tuen säädöksissä (Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta [L] 1078/2024) erityisopettajan roolia on pyritty vahvistamaan, ja hallituksen esityksessä (HE 161/2024) on nostettu esille erityisopettajan konsultatiivinen työ ja muiden opettajien tukeminen erityispedagogisissa kysymyksissä.

Erityisopettajan työ ammatillisessa koulutuksessa on ollut jatkuvassa muutoksessa. Erityisopetuksella on sinänsä pitkä historia ammatillisessa koulutuksessa. Hirvonen (2012) kuvaa, kuinka

erityisopettajan työ on laajentunut ammatillisista erityisoppilaitoksista ja erityisryhmistä opettajien tueksi erilaisiin oppimisympäristöihin. Ammatillinen koulutus kantaa suuren vastuun koko ikäluokan kouluttamisesta. Koko ikäluokan kouluttamiseen pyrittiin jo keskiasteen uudistuksessa 1980-luvulla, ja ajatus sai vauhtia nuorisotakuuseen liittyvästä koulutustakuusta vuonna 2013. Tällöin jokaiselle nuorelle luvattiin työharjoittelu- tai opiskelupaikka. Oppivelvollisuuden laajentaminen vuonna 2021 kasvatti yhä ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden moninaisuutta, kun oikeus toisen asteen koulutukseen laajeni koskemaan koko ikäluokkaa.

Tällä hetkellä suurin osa ammatillisista erityisopettajista työskentelee yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa (Kaikkonen, 2020). Erityisopettajien työtä haas-

Kuvituskuva: Freepik.

tavat opiskelijoiden kasvaneet tuen tarpeet sekä jatkuvat lainsäädännön muutokset ammatillisessa koulutuksessa. Yhä useammalla opiskelijalla on haasteita oppimisen, mielenterveyden ja arjenhallinnan kanssa (esim. Hieta-nen-Peltola, Jahnukainen, Laitinen & Vaara, 2022), mikä haastaa erityisopet-tajat pohtimaan omaa rooliaan oppilait-toksessa sekä tekemään tiivistä yhteis-työtä muiden toimijoiden kanssa.

Oppivelvollisuuden laajentamisen sekä oppimisen tuen muutosten voidaan katsoa olevan osa maailmanlaajuis-ta pyrkimystä yhä inklusiivisempaan koulutukseen (esim. Ainscow, 2020). Myös ammatillinen koulutus pyritään suunnittelemaan ja toteuttamaan sit-ten, että se tarjoaisi tosiasiallisia kou-lutus- ja työllistymismahdollisuuksia mahdollisimman monelle opiskelijalle (ks. Seppälä, Kuusisto & Mäkihonko, 2024). Ammatillisen koulutuksen oppi-misen tuen muutoksien tavoitteena on

huolehtia siitä, että jokainen opiskelija saisi tarvitsemansa tuen mahdollisim-man varhaisessa vaiheessa. Jos matalan kynnyksen oppimisen tuki ei ole riittä-vää, opiskelijalla on oikeus saada eri-tyisopettajan antamaan erityistä tukea. (HE 1078/2024)

Moniammatillinen ja -alainen yhteistyö on vahvistunut oppilaitoksissa opiske-lijoiden tukena. Yhteistyön avulla py-ritään tukemaan niitä opiskelijoita, joiden avun tarpeet ovat aiempaa mo-ninaisempia. Erityisopettaja tekee tii-vistä yhteistyötä myös ammatillisten ja yhteisten aineiden opettajien kanssa. Inklusiivisen koulutuksen sekä uuden ammatillisen koulutuksen oppimisen tuen lähtökohtana on, että koko opetus-henkilöstö tukee opiskelijoita (Ainscow, 2020). Yhteistyötä tehdään myös opis-keluhuollon sekä opiskelijoiden mui-den tukiverkoston kanssa.

Erityisopettajan konsultatiivinen työ

näyttää lisääntyneen osana erityisopettajan työtä myös ammatillisessa koulutuksessa. Sundqvist ja Ström (2015) ovat määritelleet pedagogisen konsultaation tarkoittavan erityisopettajan antamaa ohjausta ja tukea opettajalle tuen tarpeen tunnistamiseen ja tukitoimien kohdentamiseen. Konsultatiivinen työ on useimmiten vain osa erityisopettajan työtä, mutta tässä artikkelissa keskitymme juuri konsultatiivisen roolin tarkasteluun osana erityisopettajan työtä ammatillisessa koulutuksessa.

Erityisopettajan konsultatiivista roolia koskeva työpaja

Artikkeli pohjautuu erään keskikokoisen ammatillisen oppilaitoksen erityisopettajien kanssa pidettyyn erityisopettajan konsultatiivista työtä käsittelevään työpajaan. Työpaja liittyi koulutuskonaisuuteen, jonka avulla koulutuksen järjestäjä valmistautui oppimisen tuen muutoksiin, ja yhtenä aihealueena pohdittiin, mitä erityisopettajan konsultatiivinen työ tässä oppilaitoksessa tulee olemaan. Osallistujat olivat etukäteen tutustuneet Veivon ja Mäntykiven (2021) erityisopettajan konsultatiivista työtä käsittelevään artikkeliin ja tarkastelleet noin viikon ajan erilaisia konsultatiivisia tilanteita, joihin he olivat erityisopettajana osallistuneet. Työpajassa jokainen esitteli yhden Powerpoint-dian, jolle hän oli koonnut ajatuksensa a) erityisopettajan konsultatiivisesta roolista sekä b) sen erityisopettajalle asettamista vaatimuksista.

Osallistujilta pyydettiin työpajassa suullinen lupa käyttää näitä Powerpoint-dioja artikkelin pohjana. Samalla osallistujia informoitiin aineistonhallintaan liittyvistä asioista. Artikkelin

ensimmäinen versio lähetettiin työpajan osallistujille kommentoitavaksi ennen sen viimeistelyä. Osallistujia oli yhteensä kahdeksan, joista kaikki toimivat erityisopettajan tehtävissä kyseisessä oppilaitoksessa.

Erityisopettajan konsultatiivinen rooli

Työpajassa kukin osallistuja esitteli omat havaintonsa erityisopettajan konsultatiivisesta työstä. Kukin sai lähestyä aihetta varsin vapaamuotoisesti ja työpajassa erityisopettajan konsultatiivista roolia käsiteltiinkin hyvin monesta eri näkökulmasta: toisaalta osana arjen pieniä kohtaamisia ja laajimmillaan koko oppimisen tuen kehittämisen asiantuntijana.

Kun konsultatiivista roolia tarkastellaan yksittäisen opiskelijan näkökulmasta, nousi esille opiskelijan tilanteen selvittely yhteistyössä vastuukouluttajan ja tarvittaessa muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa niiden opiskelijoiden henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) tekemiseen, joille on tehty päätös erityisestä tuesta. Tällöin voidaan yhdessä vastuukouluttajan, opiskelijan ja oppivelvollisen huoltajan kanssa tarkastella yhdessä opiskelijan haasteita ja vahvuuksia sekä yksilöllistä etenemistä. Erityisopettajan tehtävänä on erityispedagogisen näkökulman tuominen tilanteeseen ja hänen vahvuutenaan on opiskelijatuntemus. Työpajan osallistujat näkivät erityisopettajan osaamisalueena opintojen yksilöllisen suunnittelun, jossa huomioidaan opiskelijan tuen tarpeiden lisäksi opiskelijan vahvuudet. Yhdessä muun opetushenkilöstön kanssa

Kuvituskuva: Freepik.

voidaan osaamisen hankkimisen lisäksi suunnitella opiskelijalle sopivia osaamisen osoittamisen tapoja.

Erityisopettajan konsultatiivinen työ voi myös kohdistua inklusiivisen pedagogiikan kehittämiseen, jolloin opiskelijoiden oppiminen ja osaamisen osoittaminen ovat yhä yhteisen kehittämisen keskiössä. Erityisopettaja voi konsultoida muuta opetushenkilöstöä siinä, miten osaamisen hankkimisessa ja osoittamistavoissa huomioidaan mahdollisimman laajasti erilaiset oppijat. Yhtenä konsultaation muotona voidaan nähdä yhteisopettajuus, jolloin opettaja ja erityisopettaja suunnittelevat ja toteuttavat opetusta yhdessä. Sirkon, Takalan ja Muukkosen (2021) mukaan yhteisopettajuus mahdollistaa toisilta oppimisen ja voin näin rikastaa molempien opettajien osaamista. Yhteisopettajuudessa erityisopettaja voi tuoda mukaan erityispedagogisia ele-

menttejä, kuten opetuksen eriyttämistä sekä vaihtoehtoisia suoritumahdollisuuksia. Kun kyse on yhteistyöstä ja yhteiskehittämisestä, ideat rikastuvat opettajan ja erityisopettajan kehittäessä niitä yhdessä eteenpäin.

Ammatillisessa koulutuksessa osaamista hankitaan moninaisissa ympäristöissä, joihin osaamisen hankkiminen tulee sovittaa. Iso osa opetuksesta tapahtuu työsaleissa ja aidoilla työpaikoilla, samoin verkko-opetus on yleistä. Yhä tärkeämpänä konsultaation kohteena näyttäytyikin tuki työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa. Elokuussa 2026 voimaan tulevissa uusissa oppimisen tuen säädöksissä (L 1078/2024) on nostettu lain tasolle, että opiskelijan on oikeus saada tukea myös työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa. Erityisopettaja voi tukea erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita sopivan työpaikan löytymisessä ja hakemises-

sa. Hän voi osallistua opiskelijoiden työtehtävien ja -aikojen suunnitteluun, jotta opiskelija pystyy suoriutumaan työpaikalla järjestettävästä koulutuksesta oman henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelmansa (HOKS) mukaisesti. Lisäksi erityisopettaja voi tukea opettajaa ja työpaikkaohjaajaa löytämään sopivat tavat tukea opiskelijaa. Niissä tilanteissa, joissa opiskelijalla on suuria haasteita työpaikalla järjestettävän koulutuksen kanssa, erityisopettaja voi myös käydä tapaamassa opiskelijaa työpaikalla. Tällöin erityisopettaja voi auttaa työpaikkaohjaajaa löytämään sopivat keinot opiskelijan tukemiseksi.

Edistääkseen inklusiivista koulutusta erityisopettaja voi järjestää henkilökunnalle koulutusta erityisopetukseen ja -pedagogiikkaan liittyen. Näissä voivat olla aiheina esimerkiksi erilaiset oppimisen vaikeudet ja niiden huomiointi opetuksessa tai saavutettava pedagogiikka. Erityisopettaa voi jakaa informaatiota oppimisen haasteista voidaan jakaa myös esimerkiksi ilmoitustaululla tai yhteisissä epämuodollisemmissa kohtaamisissa.

Keskustelimme osanottajien kanssa myös johdon konsultoinnista. Veivon ja Mäntykiven (2021) mukaan erityisopettajalla olisi osaamista kehittää oppilaitoksen erityisen tuen käytänteitä. Osallistujilla oli kuitenkin kokemuksia siitä, että erityisopettajien osaamista ja asiantuntijuutta ei ole hyödynnetty kaikilta osin oppilaitoksen kehittämistyössä.

Mitä konsultaatio vaatii erityisopettajalta?

Osallistujat toivat esille, että konsultaatio perustuu yhdenvertaisuuteen.

Sekä ammatin tai yhteisten aineiden opettajalla että erityisopettajalla on oppilaitoksessa oma tärkeä roolinsa. Konsultaatio lähtee liikkeelle molemminpuolisesta kunnioituksesta toisen osaamista kohtaan ja halusta kehittyä. Kun perusluottamus on saavutettu, syntyy avointa vuorovaikutusta ja keskustelua. Molemmilla tulee olla selkeä päämäärä toimia opiskelijan parhaaksi sekä huomioida koko ajan opiskelijoiden etu erilaisissa päätöksissä, suunnitelmissa ja toteutuksissa. Avoimen keskustelun kautta syntyvät yhteinen käsitys ja yhteiset toimintatavat.

Konsultatiivinen työote vaatii erityisopettajalta hyviä vuorovaikutustaitoja. Hänen tulee osata kuunnella ja todella kuulla toista osapuolta erilaisissa, välillä vaikeissakin tilanteissa. Erityisopettajan tulee osata tehdä oleellisia kysymyksiä ja viestiä muille omasta mielestään sopivista tavoista toimia. Usein kiireisessä arjessa erityisopettajan tulee osata pysähtyä konsultaatiotilanteeseen, keskittyä hetkeen.

Konsultatiivisessa työssä on tärkeää, että erityisopettaja tuntee oman osaamisensa mahdollisuudet ja rajat. Hän ymmärtää, mitä erityispedagogiikka ja erityispedagoginen osaaminen ovat ja osaa käyttää erityispedagogista osaamistaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Erityisopettajan osaamista on ohjata opettaja tai ohjaaja hakemaan tukea opiskeluhuollon ammattilaisilta silloin, kun asia liittyy näiden osaamisalueisiin.

Konsultaatiotilanteet tapahtuvat usein arjen pieninä kohtaamisina, jolloin kollega kysyy jotain käytävällä, ruokalassa tai opettajanhuoneessa. Näihin tilantei-

siin erityisopettaja ei sinänsä pysty valmistautumaan, vaan käyttää niissä omaa, aikojen saatossa kertynyttä osaamistaan. Yhteistyötä ja konsultatiivista toimintaa voidaan kuitenkin kehittää myös pitkäjänteisesti muodostamalla esimerkiksi opettajapareja tai -tiimejä, jotka kehittävät työtä yhdessä. Näin voidaan päästä ennakkoivampaan työotteeseen, jolloin opettaja ottaa erityisopettajan suunnitteluun mukaan. Näin erityisopettaja pystyy tukemaan opiskelijoita ajoissa, jopa ennakoiden.

Konsultaatio vaatii uskallusta kaikilta osallistujilta. Opettajan tulee uskaltaa kertoa tarvitsevansa tukea omaan opettajuuteensa, mikä on vastoin perinteistä käsitystä opettajan professiosta ja yksin tekemisen traditiosta (ks. Sirkko, Takala & Muukkonen, 2020). Konsultatiivinen työ vaatii toteutuakseen avointa toimintakulttuuria, jossa keskeneräisyys ja asioiden ihmettely sallitaan kaikille, sekä erityisopettajalle että ammatin- tai yhteisten tutkinnon osien opettajille. Toimintakulttuurin muutos sen sijaan vaatii yhteistä tahtotilaa sekä tukea oppilaitoksen johdolta.

Lopuksi

Konsultaatiotilanteet ovat lisääntyneet ja mahdollisesti vielä lisääntymässä, kun uusi lainsäädäntö painottaa jokaisen opettajan vastuuta oppimisen tuen toteuttamisessa sekä erityisopettajaa erityispedagogisena osaajana. Erityisopettajan konsultatiivinen rooli nousee esille erilaisissa koulutuksissa ja ammatillisen erityisopettajan työtä koskevissa keskusteluissa.

Työpajan osallistujien kuvaamia konsultaatiotilanteita voidaan pitää Veivon ja Mäntykiven (2021) kuvaamana osaamisen jakamisena. Konsultaatio tapahtuu usein arjen tilanteissa, erilaisissa epämuodollisissa kohtaamisissa sekä yhteisessä suunnittelussa ja työssä. Erityisopettaja tuo tilanteisiin mukaan oman erityispedagogisen näkökulmansa sekä pedagogisen ajattelunsa. Yhdessä ajattelua voidaan rikastaa yksilöllisten ratkaisujen suunnittelussa ja toteutuksessa sekä laajemmin inklusiivisen toimintakulttuurin kehittämisessä.

Erityisopettajan konsultatiivisen roolin vahvistuminen haastaa erityisopettajan osaamista ja toimintaa. Konsultatiivinen työ vaatii vahvaa erityispedagogista osaamista, kuuntelemisen taitoa sekä uskallusta heittäytyä ja kokeilla erilaisia ratkaisumalleja. Tämä tulisi huomioida erityisopettajien perus- ja täydennyskoulutuksissa sekä oppilaitoksen toimintakulttuurin rakentamisessa.

Lähteet

Ainscow, M. (2020). Promoting inclusion and equity in education: Lessons from international experiences. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 6(1), 7–16. <https://doi.org/10.1080/20020317.2020.1729587>

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja siihen liittyviksi laeiksi. (2024). HE

161/2024. Haettu 20.7.2025 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2024/161>

Hirvonen, M. (2012). Towards inclusion? Vocational special needs education from a historical perspective. In S. Stolz, & P. Gonon (Eds.) Challenges and reforms in vocational education: Aspects of inclusion and exclusion. Studies in vocational and continuing education, 11, 164–178. Peter Lang.

Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J., Laitinen, K. & Vaara, S. (2022). Oppilaiden ja opiskelijoiden kasvavat ongelmat ja koronan heikentämät palvelut edelleen arkea opiskeluhoitopalveluissa - OPA 2022 -seurannan tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 32/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kaikkonen, L. (toim.) (2020). Erityisopettajat ammatillisessa koulutuksessa. Tutkimus työn muutoksista. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 294. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-593-7>

Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta. (2024). 1078/2024. Haettu 20.7.2025 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2024/1078>

Seppälä, M., Kuusisto, E. & Mäkihonko, M. (2024). Ammatillisen koulutuksen opettajat ja inklusio. Ammatikasvatuksen aikakauskirja, 26(3), 48–69. <https://doi.org/10.54329/akakk.148290>

Sirkko, R., Takala, M. & Muukkonen, H. (2020). Yksin opettamisesta yhdessä opettamiseen: Onnistunut yhteisopettajuus inklusion tukena. Kasvatus & Aika, 14(1), 26–43. <https://doi.org/10.33350/ka.79918>

Sundqvist, C. & Ström K. (2015). Special education teachers as consultants: perspectives of Finnish teachers. Journal of Educational and Psychological Consultation, 25(4), 314–338. <https://doi.org/10.1080/10474412.2014.948683>

Veivo, L. & Mäntykivi, K. (2021). Pedagoginen konsultaatio osana erityisopettajan työtä. eErika. <https://journals.helsinki.fi/e-erika/article/view/1588/1506>

Kaisa Rätty KT toimii erityispedagogiikan yliopettajana Jyväskylän ammattikorkeakoulun (Jamk) ammatillisessa opettajakorkeakoulussa.

Kirjoittaja

Kaisa Rätty
KT
Jamk ammatillinen opettajakorkeakoulu
kaisa.ratty@jamk.fi

Kirjoittajan kuva: Veeti Väänänen